

Гүлхан Нұрадин¹, Сәуле Алимбаева²

*¹М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің доценті,
философия ғылымдарының кандидаты
(Тараз, Қазақстан)*

*²М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің
оқытушысы, әлеуметтану ғылымдарының кандидаты
(Тараз, Қазақстан)*

ЕЛІМІЗДЕГІ ОРТА БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕГІ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ МОДЕЛІН ЖОБАЛАУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Аңдатпа. Ұсынылып отырған мақалада бүгінгі күні толықтай қашықтықтан оқыту жағдайына ауысқан еліміздегі орта білім беретін мектептердегі оқу контенттерінің негізгі талаптарға сәйкес сапалы оқу контентін құру мәселелерімен қатар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау технологияларының қашықтық форматына, қашықтықтан оқыту жағдайында оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдауға, ҚОТ жағдайында оқушылардың техникалық жабдықталуына, педагогтердің біліктілігін арттыруға негізделген Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде қашықтықтан оқытудың кешенді моделінің перспективалық тұстары қарастырылады.

Түйін сөздер: қашықтан білім беру, сандық білім беру ресурстары, психологиялық-педагогикалық қолдау, отбасылық білім беру, біліктілікті арттыру.

Гүлхан Нұрадин, Сауле Алимбаева
ПЕРСПЕКТИВЫ ПРОЕКТИРОВАНИЯ МОДЕЛИ
ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В СРЕДНИХ
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ СТРАНЫ

Аннотация. В предлагаемой статье раскрывается проблема создания качественного учебного контента в средних

общеобразовательных школах страны в соответствии с основными требованиями учебного контента, перешедшего на сегодняшний день в условиях полного дистанционного обучения, наряду с дистанционным форматом технологий критериального оценивания учебных достижений учащихся, психолого-педагогической поддержкой учащихся в условиях дистанционного обучения, техническим оснащением учащихся в условиях ДОТ, рассматриваются перспективные стороны комплексной модели дистанционного обучения в общеобразовательных школах Республики Казахстан, основанной на повышении квалификации педагогов.

***Ключевые слова:** дистанционное образование, цифровые образовательные ресурсы, психолого-педагогическое сопровождение, семейное образование, повышение квалификации.*

Gulkhan Nuradin, Saule Alimbaeva
**PROSPECTS FOR DESIGNING A MODEL OF DISTANCE
LEARNING IN SECONDARY SCHOOLS IN THE COUNTRY**

Abstract. The article deals with the problem of creating high-quality educational content in secondary schools of the country in accordance with the basic requirements of learning content, which passed today in full distance learning, along with the remote technology format and criteria-based assessment of students' achievements, psycho-pedagogical support of students in the context of distance learning, technical equipment of students in the context of DOT, the article considers the perspective aspects of a comprehensive model of distance learning in General education schools of the Republic of Kazakhstan, based on professional development of teachers.

***Key words:** distance education, digital educational resources, psychological and pedagogical support, family education, professional development.*

Кіріспе

Орта білім беру жүйесінің қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалана отырып, оның ішінде эпидемиологиялық көрсеткіштердің нашарлауы, сондай-ақ карантиндік шаралардың

күшеюі жағдайларында оқуға көшуі білім берудің жаңартылған мазмұны білім беру процесіне қатысушылардың тікелей байланысы кезінде ғана оқушыларды оқыту нәтижелеріне қол жеткізудің жеткілікті жоғары көрсеткіштерін көрсететінін білдіреді. Алайда, қашықтықтан оқыту форматына көшу кезінде сапалы оқу мазмұнын ұсынуға, мұғалім мен оқушы арасында кері байланысты қамтамасыз етуге, интерактивті оқытудың рөлін қайта форматтауға және интерактивті әдістерді қолдануға, қашықтықтан оқыту кезінде критериалды бағалау технологияларын қолдануға, ата-аналардың рөліне және олардың баланың білім беру процесіне қатысуына байланысты бірқатар сұрақтар туындайды, өйткені оқушылар көп уақытты үйде өткізеді. Қашықтықтан оқыту немесе синхронды және асинхронды оқыту жағдайында мұғалім мен баланың оқу нормасы қалай анықталады? Бұл сұраққа жауап беру үшін кешенді зерттеу жұмысын жүргізу қажеттілігі туындайды. Себебі, дайындықсыз онлайн форматқа көшу нәтижесінде орта білім беру жүйесіндегі кейбір олқылық тұстар орын алып, ата-ананың бала денсаулығына алаңдауы мемлекеттік мәселеге айналып отыр. Интернет арқылы білім алу денсаулық зияндылығымен қоймай, бала өміріне де қауіптілік әкелуі мүмкін. Түрлі жарнамалар, әлеуметтік желілер, түсініксіз платформалар, тартымдылығы жоғары ойындар т.б. баланың алаңдауына тұрарлық тетіктер жетерлік.

Әдістемесі

Қашықтықтан оқыту жағдайында білім алушылармен түзету-дамыту, профилактикалық, оңалту және денсаулық сақтау жұмыстарының әдістерін қолданудың кешенді моделін әзірлеу мақсатын ұстанған зерттеу жұмысы барысындағы әлеуметтанулық бағдарламаланған онлайн сауалнама, салыстырмалы және корреляциялық талдау әлеуметтанулық бағдарламаланған онлайн сауалнама, салыстырмалы және корреляциялық талдау. Зерттеу жұмысы Жамбыл облысыны орта мектептерінде білім алып жатқан оқушылар мен олардың ата-аналары және ұстаздарына бағытталды. Сауалнама онлайн түрінде «Create Survey» бағдарламасында өткізілді.

Негізгі бөлімі

Белгіленген проблемалық мәселелер ҚОТ жағдайында орта мектептің білім беру процесінің психологиялық-педагогикалық проблемаларының жағдайы мен диагностикасының мониторингі

бойынша зерттеу тобы мен Жамбыл облысы білім басқармасының басшылығының бірлескен әлеуметтік зерттеуі негізінде анықталды. Зерттеу 2019-2020 оқу жылының төртінші тоқсанында Жамбыл облысының бірқатар мектептерінде жүргізілді. Атап айтқанда, орта мектептің оқу процесі жағдайында ҚБТ оқу платформалары мен құралдарын қолдану деңгейін айқындау сияқты мәселелер қаралды. Атап айтсақ, мектептердің де, оқушылардың да техникалық мүмкіндіктерін зерттеу, оқушылардың өз бетінше және үй тапсырмасын орындау көлемі мен дәрежесін анықтау, ҚОТ жағдайында оқушылардың оқу ақпаратын қабылдау деңгейін болжамдау, оқушылардың, ата-аналардың, педагогтердің психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін және психологиялық мәдениетін талдау, қашықтықтан жұмыс түрлерін қолдануға байланысты білім беру процесіне қатысушылардың этикалық нормаларының сақталуына баса назар аудару, оқушылардың АКТ құзыреттілігін анықтау.

Жүргізілген әлеуметтік зерттеу аясында Жамбыл облысының 442 мектебінен 18 382 респондент, оның ішінде 8 721 оқушы, 8 129 ата-ана, 1 532 педагог сұралды. Оқушылар арасындағы әлеуметтік зерттеудің кейбір нәтижелері төменде келтірілген:

1. 3635 (42,44%) оқушы қашықтықтан оқыту форматына аса риза емес. Мұның себебі физикалық орынға байланысты, өйткені сіз назар аудармай, компьютердің алдында бірнеше сағат отыруға тура келеді. Нәтижесінде – шаршаудың.

2. 1004 (11,66%) оқушы қашықтықтан оқыту форматында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырумен және үй тапсырмасының көлемімен толық қанағаттанбайды;

3. 1132 (14,07%) оқушылар дәстүрлі оқытуда алдыңғы материалды нашар меңгергендіктен оқуда қиындықтарға тап болғанын атап өтті;

4. 1450 (17,01%) оқушылар ата-аналардың өздері түсінбейтіндігін көрсетеді, бірақ олар сабақ барысында және үй тапсырмасын орындау кезінде баламен қалай қарым-қатынас жасауға тырысады;

5. 1056 (13,11%) оқушы эмоционалды мазасыздықты көрсетті. Жалпы, бұл оқушының одан әрі оқуына теріс әсер етуі мүмкін.

Қашықтықтан оқыту мәселесі жыл сайын бүкіл әлемде ерекше маңызға ие және өзекті болып келеді. Жаһандану, медиа кеңістіктің әсерін күшейту, мемлекеттер арасындағы шекараларды «жою», АКТ технологияларын дамыту бүкіл әлемде жаппай ашық онлайн курстарды дамытуға мүмкіндік берді. Алайда, біз орта және жоғары білімді салыстыратын болсақ, онда қашықтықтан білім беру технологияларын қолданудағы табиғи басымдық, әрине, екіншісі

болып табылады. Егер біз ҚОТ-ын орта білім деңгейінде қолдануды талдайтын болсақ, онда қолданыстағы ғылыми әдебиеттерге шолу әлемнің әртүрлі елдеріндегі мұғалімдер мен ғалымдар оқушыларды оқытудың осы түрін жүзеге асыруда қолданатын тәсілдер мен принциптердің түсініксіздігін көрсетеді.

Сонымен, Ресейде қашықтықтан білім беру технологиялары кеңінен қолданылады, дегенмен бұл орта мектеп үшін өте шектеулі [1]. Ресейлік ғалымдар зерттеулеріне жүгінсек, онда қазіргі компьютерлік телекоммуникациялар оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын ғана емес, сонымен қатар оларды басқаруға мүмкіндік беретін дәстүрлі оқыту құралдарына қарағанда мазмұнды және әр түрлі оқу ақпаратына қол жетімділікті қамтамасыз ете алады. Әрине, мұндай принципті жүзеге асыру жақсы техникалық жабдықтармен және мұғалімдердің жоғары акт құзыреттіліктерімен ғана мүмкін болады.

Е.Г. Хлюневаның зерттеуінде оқушыларды қашықтықтан оқытудың бірқатар жүйелік проблемалары көрсетілген, мысалы: пән бойынша білімді, оқыту әдістемесін ғана емес, сонымен қатар сабаққа сапалы материал жасауға мүмкіндік беретін компьютерлік технологияларды да білетін білікті кадрларды таңдау мәселесі, сонымен қатар, мұғалімнің сабақты игеру әдістемелік материалдарын қайта қарастыруы, себебі әрдайым сыныпта оқушыларға ұсынылатын мазмұнды контентті ҚОТ аясында да қолдануға болады [2].

Ресей мен АҚШ-тың кейбір зерттеушілерінің пікірі бойынша қашықтықтан білім беру жүйесі неғұрлым сәтті болса, соғұрлым ол курстардың өзімен, олардың форматымен және әдіснамасымен жұмыс істеуге көбірек мүмкіндіктер туады. Оған қоса, курстарды оқушының жеке ерекшеліктеріне бейімдеу мүмкіндіктері де жақсарады. Оқушылардың оқу орны, жылдамдығы немесе дәйектілігі туралы кедергілер жасамай нақты жетістіктерді бағалайды [3-5].

Мектеп оқушылары мен мектеп жасына дейінгі балаларды қашықтықтан оқыту аясындағы материалдарда оқу контентін әзірлеуде әдістемелік және әдіснамалық тәсілдер мәселесін, оның құрылымын, дұрыстығы мен қауіпсіздігін егжей-тегжейлі қарастыру қажеттілігі ерекше атап өтіледі. Дене шынықтыру, музыка және ән айту, қосымша және факультативті курстар сияқты пәндерді оқытудың әдістемелік тәсілдері толық ашылмаған [6-8].

Қытай, Оңтүстік Корея, Малайзия сияқты елдерде SMART білім беру тұжырымдамасын қолданудың артықшылықтары мен принциптері сипатталған. Smart-білім беру тұжырымдамасына кіретін технологиялардың белсенді дамуы оқу процесін

оқушылардың күнделікті өмірін интеграциялауға бағытталған. Бұл елдердің үкіметтері білім беру процесін қолдау мақсатында бастауыш және орта мектеп жасындағы балаларға арналған әртүрлі құрылғылардың дамуына демеушілік жасайтындығы көрсетілген [9].

Денсаулық сақтау, технологиялық және жүйелік тәсілдерге негізделген қашықтықтан оқыту проблемалары туралы әдеби мәліметтерге шолу қашықтықтан оқытудың дидактикасын одан әрі дамыту, оқу процесін оқушылардың күнделікті өміріне біріктіру, ата-аналарды ҚОТ оқу процесіне қосу қажеттілігін көрсетеді.

Соңғы уақытта орта мектеп жағдайында қашықтықтан білім беру технологияларын кеңінен қолдану тәжірибесі бірқатар проблемалық аймақтарды көрсетеді, оларды шешу жақын уақыттағы өзекті мәселе болып табылады. Негізгі проблемалық аймақтар арасында: жанартылған білім беру мазмұнының негізгі талаптарына сәйкес сапалы оқу контенті; оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау технологияларының қашықтықтан форматы; қашықтықтан оқыту жағдайында оқушыларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу; отбасылық тәрбие және білім беру мәселелері; ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту; ҚБТ жағдайында оқушылардың техникалық жабдықталуын зерделеу; педагогтердің біліктілігін арттыру.

Осы проблемаларды шешу үшін денсаулық сақтау, технологиялық және жүйелік тәсілдерді қолдану негізінде Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде қашықтықтан оқыту жағдайында білім алушылармен оқу, түзету-дамыту, денсаулық сақтау жұмысының әдістерін қолданудың кешенді моделін әзірлеу талап етіледі. Бұл тәсілдер ҚОТ шеңберінде оқу процесін оңтайлы құрылымдауға ықпал етеді. Бұдан басқа, Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде қашықтықтан оқытудың тиімді моделін құруға мынадай қағидаттар ықпал етеді:

- педагогикалық мақсаттылық принципі оқушының жас, жеке, материалдық мүмкіндіктерін ескере отырып, АҚТ құралдарын қолдануды қамтиды;

- интерактивтілік принципі оқу материалын талқылау барысында сыныптастарымен қарым-қатынас тапшылығын ішінара толтыруға мүмкіндік береді, сонымен қатар оқушының өзіндік жұмысының рөлін арттырады;

- трансляция принципі білім беру мәтіндері, аудио және видео

жазбалар, теледидар және компьютерлік бағдарламалар арқылы мұғалімнен студенттерге ақпарат беру арналарын кеңейтеді;

- жеке-жанама өзара іс-қимыл және даралау қағидаты білім алушының оқу қажеттіліктері мен табыстарын уақтылы мониторингтеуден, креативті, коммуникативтік және рефлексивті қабілеттерін жетілдіруге жәрдемдесуден тұрады;

- оқытудың ақпараттық құралдарын таңдау қағидаты педагогиканың өзекті міндеттерін қоюға және шешуге, оқытудың барлық компоненттерін ескере отырып, тұлғаны, оның зияткерлік және шығармашылық әлеуетін дамытуға мүмкіндік береді.

ҚОТ жағдайында оқыту тұжырымдамасы (1-суретті қараңыз) мынадай бағыттарды табысты іске асыруға негізделуі тиіс:

1. Бизнес-процестерді цифрландырудың жоғары деңгейін, ғылыми және білім беру процестерін онлайн оқытуға арналған заманауи жабдықтармен қамтамасыз етуді, ақпараттық жүйені техникалық қолдауды қамтамасыз ететін заманауи цифрлық және жайлы білім беру ортасын дамытуға арналған заманауи инфрақұрылым;

2. Оқытуды дербестендіру және білім алушылардың білім алу деңгейін, қабылдауы мен білім алу мүмкіндіктерін диагностикалау үшін мектеп контингентін сегменттеуге негізделген оқу процесін жобалау. Проблемаларды шешу және оқудағы қиындықтарды жою, қарым-қатынас проблемалары, кәсіби өзін-өзі анықтау, оқуға деген ынтаны бағалау, мазасыздық, үлгерім, балалардың даму динамикасы мен жағдайын бақылау арқылы жас ерекшеліктеріне сәйкес білім беру ортасында оқыту әдістерін жобалау;

3. Оқушылардың оқу нәтижелерін жиынтық және формативті бағалау әдістерін қолданудың әдіснамалық тәсілдерін әзірлей отырып, критериалды бағалау технологиясын қолдану, түрлі деңгейлік тапсырмалар құру, бұл ретте бағалау тапсырмалары айтарлықтай икемді болуы тиіс. Қашықтықтан оқытуда оқыту нәтижелерін жоспарлау, анық, ашық критерийлерді, бағалаудың салмақтық коэффициенттерін ұсыну, қорытынды бағалау өлшемшарттарын қалыптастыру, аралық нәтижелер негізінде оқыту процесінде мұғалім мен оқушылардың қызметін түзету, білім алушылармен кері байланыс тетігін іске асыру негізінде білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау жүйесін айқындау маңызды фокус болып табылады;

4. Оқытуда ІТ құралдарын қолдану, цифрлық платформаларды пайдалану бойынша ашық білім берудің онлайн курстарына қатысу негізінде, сондай-ақ кәсіби құзыреттілікті арттыру және тәжірибе алмасу мақсатында инновациялық форматта пән мұғалімдерінің

коллорабациясын құру арқылы педагогтердің цифрлық сауаттылығын дамыту;

1-сурет. ҚОТ жағдайындағы оқу процесін жобалау.

Сонымен қатар, студенттерге қатысты психологиялық-педагогикалық қолдау келесі бағыттарға бағытталуы керек:

- өзін-өзі бағалауды жоғарылату арқылы эмоционалды мазасыздықты жеңуге көмектесу, баланы кез-келген жағдайда өзін-өзі басқаруға үйрету (мәселелерді бірлесіп талқылау, әңгімелер өткізу және т. б.);

- компьютерлік оқыту ортасы жағдайында оқу мазмұнын қабылдаумен байланысты қиындықтарды зерделеуге;

- жеке тұлғаның психикалық дамуының сапалық және сандық аспектісінің тиімділігіне мониторинг жүргізуді, балалардың әлеуметтік-психологиялық диагностикасын, зерттелетін объектіні психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді қамтамасыз ететін цифрлық платформа құру.

Қорытынды

Ұсынылған оқыту моделін іске асыру білім беру траекторияларын дараландыруды және білім алушылар мен педагогтердің өзара іс-қимылына, оқу бағдарламаларын өнімді игеруге, Мета-пәндік нәтижелерге қол жеткізуге, оқушылардың ақпараттық құзыреттілігін арттыруға қолайлы жағдайларды қамтамасыз ететін білім беру кеңістігін құруға мүмкіндік береді. Сондай-ақ балалардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға, олардың шығармашылық әлеуетін білдіруге және идеялар мен мақсаттарды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Осылайша, қашықтықтан оқыту форматына жаппай көшуге байланысты білім беру режимінің өзгеруі, қашықтықтан білім беру жағдайында білім алушылар мен педагогтердің ақпараттық, психологиялық және дене жүктемесінің артуы Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде қашықтықтан оқыту моделін жобалау қажеттілігін тудырды, ол оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруға денсаулық сақтау тәсілдерін қамтамасыз ете отырып, білім берудің табыстылығы мен сапасын қамтамасыз етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Хатунцева Е.А., Дьякова Г.С. Дистанционная форма обучения и ее развитие в России // Научный журнал Методические вопросы преподавания инфокоммуникаций в высшей школе.– Москва, МТУСИ. – 2017 г. – №2. – С.42-44.
2. Хлюнева Е.Г. Инновационные механизмы развития открытого дистанционного образования через систему работы с учащимися, получающими образование в семейной и заочной форме // Информатизация непрерывного образования – 2018. Материалы Международной научной конференции. – Москва: РУДН, 2018. – Т.2. – С. 222-226.
3. Кузьмина А.П. Практика дистанционного обучения старших школьников: проблемы и перспективы // «Colloquium-journal». – 2020. – №10(62). – С.159-161
4. Schulman A. H., Sims R. L. Learning in an online format versus an in-class format: An experimental study// Technological Horizons in Education Journal. 1999. Vol. 26. pp. 54-56.
5. Murphy T. H. An evaluation of a distance education course design for general soils// Journal of Agricultural Education. 2000. Vol. 41. pp. 103-113.
6. Мережко Е.А. К проблеме дополнительного дистанционного обучения иностранному языку в средней общеобразовательной школе // Казанский педагогический журнал. – 2018. – №2. – С. 41-43.
7. Морозов А.В., Терещенко А.Ю. Дистанционные образовательные технологии и их правовое регулирование // Образование и право. –2020. – №3. – С. 262-267.
8. Федина Н.В., Бурмыкина И.В., Звезда Л.М. Дистанционные образовательные технологии в системе дошкольного образования: научные подходы и перспективы развития // Проблемы современного образования. –2017. – №5. – С. 178-188.
9. Полушкина А.О. SMART-образование в школах Азии: состояние и проблемы // Вестник РУДН, серия Информатизация образования. – 2016г. – №2. – стр.118-121.